

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Samba'ta. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 fior., pe síése luni 2 fior. 25 cr., pe trei luni 1 fior., 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei) si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respurde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti.

Despre invetiatur'a publica.

Dreptulu si folósele ei.

Astadi si paganii barbari striga: scóle!

G. Baritiu. 1838.

V.

Atiliu Seranu primesce purpur'a consularia la carulu cu boi, precumu odinióra Cincinatu primise dictatur'a. Regulu, dupa dóue consulat, n'avea de catu unu micu ogoru si unu singuru sclavu. Curiu, Fabriciu, Emiliu Papu si-pregatiá demancarea cu insusi triumfalile loru mane in vase de lemn. Acel'asi Curiu declara de periculosu pe cetatianulu carui-a nu i-ar' ajunge siepte jugere de pamentu, respinge cu indignatiune aurulu Samnitiloru; Fabriciu pe alu lui Pirhu, si Cinea, introdusu in senatu, a crediutu a vedé o adunare de regi. Dar' mai pre susu de toti acesti lucéferi ai unui orisonte purpurú, se punemu pre insusi poporulu romanu, acelu ce i-a produsu, acelu ce le-a insuflatu aceste virtuti, acelu, in fine, despre care Bossuet a dísu:

„Din tóte popórele lumii, celu mai mandru si mai cutezante, dar' totu d'o data celu mai zelosu in consiliile sale, celu mai intieptu, celu mai muncitoriu si rebdatoriu, a fostu poporulu romanu. Din tóte aceste s'a formatu cea mai buna militia, si politic'a cea mai prevedietória, mai tare, mai urmarita ce fú vre o dinióra. Fondulu unui romanu erá, spre a díce asiá, iubirea libertatii si a patriei. Unulu din aceste lucruri, lu-facea se iubésca pre celualtu; caci, pentru ca-si iubiá libertatea, romanulu si-iubiá patri'a cá pe o mama ce-lu nutriá in sentiemente egalmente generóse si libere . . . Suptu acestu nume de libertate, Romanii si Grecii si-incipuia unu statu undé nimine

nu erá supusu altuia de catu legii, si unde legea erá mai poterica de catu ómenii.“ — „Pucini, séu nici de cumu bani, cere Valeriu Masimu siepte jugere de pamentu mediocru, cumpetarea in familia; immormentarea platita de statu, si fetele fara zestre; dar' ilustre consulat, minunate dictature, triumfuri nenumerate, astu-felu este tabloulu ce ne infacisiéza acele epoce betrane.“

Trei mari si alese calitati, calitati cari greu se potu intelhi la unu poporu, au suitu pre romani acolo unde au fostu. Virtutile loru cele poterice, moravurile austere i facura demni de a fi domni lumii; disciplin'a si curagiulu loru i-au intaritu, intru a o poté dobandi; prin unirea loru, ei au pastrat'-o.

Periclele resbeleloru cu strainii aduceau pacea intre triburi. Erá unire, díce d. Duruy, pentru ca nu se mai cunoscea aristocratia sangelui, si nu incepuse a se onorá a baniloru, cá la noi. In acea epoca, constitutiunea statulu romanu infaciosiá acea combinatiune a regalitatii, a aristocratiei si a democratiei admirate de Polib, Machiavel si Montesquieu. Prin consulatu erá unitate in comandamentu; prin senatu speriintia in consiliu, prin poporu potere in lucrari. Aceste trei poteri, contienendu, in nesce drepte otare, tóte poterile statulu, inturnate alta data unele contra altor'a, dupa o lupta de dóue secle, au fostu gasitu in fine acelu ecilibriu, care le facea a concurá tóte, cu o neresistibile potere, catra unu scopu comune: marirea republicei.

Tóte fericitele aceste calitati si insusiri morali, erá puse suptu scutul protectoriu alu unei poteri morale, censur'a. (Nu censur'a pentru carti si diarie, ci censur'a pentru moravuri

priveghiarea pentru executarea legilor). Acesta institutiune nemarginita in drepturile sale priveghiá la mantinerea ecilibrului intre puterile statului. Delictele acele pe cari nici o lege nu le putea lovi, inoirile acele periculóse, cari sdrobescu pe nesemntite republicele, séu derapana egalitatea, censorii sciura a le atinge si pedepsi, ei alungara din senatu si din ordinea ecestra lipsita de drepturile politice pre cei mai avuti si mai puterici ostiani. In repartitiunea clasiloru, ei exercitau legislativa chiaru asupra corpului ce avea puterea legislativa. Prin a loru autoritate, ei contineau si loviau totu ce se redicá mai pre susu de lege, totu ce putea se compromita moravurile, si astu-felu veniau in ajutoriulu puterii executiv. ¹⁾

Ceea ce contribuí si mai multu la redicarea romaniloru fú educatiunea loru militaria.

Montesquieu, consultandu autorii, ne vorbesce despre acésta educatiune intr'unu limbajiu admirabile. Espresiune a cagetariloru istoriciloru si carturariloru vechi, scrierea lui ²⁾ ne spune ca soldatulu romanu erá crescutu spre a merge pana la dóue-dieci si patru mile (18,000 stinjeni) in cincí óre. Acest'a erá pasulu militariu; in cursulu acestoru mersuri, li se punea in spinare o greutate de siése-dieci livre (aprópe 40 oca). Erau deprinsi a alergá si a sari cu tóta armatur'a; in exercitiile loru portau sabie, sulitie, sagete de o greutate indoita catu a armeloru ordinarie; si aceste exercitii urmau neintreruptu. Scóla militaria nu erá numai in campu. Se aflá si in orasiu unu intr'adensu locu unde mergeau cetatianii de se exercitau (campulu lui Marte). Dupa lucru ei se aruncau in Tibru, pentru a nu uitá mestesiugulu notarii, si spre a spelá pulberea si sudórea.

„Cei ce critica pe Homeru, díce Montesquieu, pentru ca personifica in eroii sei, forti'a, adres'a séu vertosímea corpului, aru trebú se gasése pe Salustiu fórte ridiculu, caci lauda pe Pompeiu, pentru ca alergá, sariá, si portá o sarcina convenabile unui omu din timpulu seu.“

Veri de cate ori se credeau Romanii in periclu, veri de cate ori voiau a repará o perdere, erá o regula nestramutata la densii, de a intari disciplin'a militaria. La Numantia, romanii fura batuti. Ei bine, Scipione, Emilianu

i priveza. de totu ce i-au fostu molesitu. In Numidia, sórtea armeloru voi cá legiunile romane se tréca pe suptu jugu.

Metelu repará acésta rusíne, de indata ce silí pre Romani a reluá institutiunile vechie. Pentru a bate pre Cimbri si Teutoni, Mariu incepe prin deturnarea fluvielor, si Sila muncesce intru atata pre soldatii sei infricosiati in resbelele cu Mitridatu, in catu ei lu-róga a-i conduce la lupta, cá sfsritu alu chinuriloru ce suferiau; marii capi ai strabuniloru nostri se temeau mai multu de résultatele lenevirii si ale inactiunii, de catu de inimici. Publiu Nasica, fara a fi cea mai mica trebuintia, si spre a nu lasá pe soldati se siédia, i puse la constructiunea unei puteri navale.

Aulu-Fellu vorbesce fara a ratiuná de ajunsu asupra obiceiului ce aveau romanii de a sangerá soldatii, ce faceau vr'o gresiéla. Montesquien cugeta ca adeverulu faptului stá in puterea soldatului romanu; putere, care fiindu principalea lui calitate de soldatu; a-lu slabí erá a-lu degradá. „Omenii deprinsi cu atate cercari, díce Montesquieu, erau de ordinariu sanetosi. Nu gasimu in autori vorbindu-se despre alte armate, afara de a romaniloru, cari se fia facutu resbelulu in atate climate, fara a perf de bóle.“

Desertiunile suntu la ordinea dílei in armatele moderne. Ei bine, pentru ce? Pentru ca soldatii suntu partea cea mai needucata a natiunii, si pentru ca rari dintre densii simtu insemnetatea misiunii loru; la romani desertiunile erau mai rare: „soldatii esiti din senulu unui poporu, asiá de competente a comandá popórale, nu puteau veni pana la indiosirea aceea de a incetá d'a fi romani.“ Puterea exercitiiloru loru i punea in stare de a constrú multimea aceea de cai uriasie de care e bradata lumea vechia si chiar' patri'a nóstra. Aceste cai le permiteau a face mersurile cele mai lunge si grabnice. Dusimanulu se treziá cu densii in spinare tocmai candu le rapise biruinti'a, tocmai candu se gasiá in parosismulu victoriei sale. Atunci, desí mai pucini la numeru de cele mai multe ori, prin disciplin'a loru, scieau smulge victori'a din man'a inamiciloru. Romanii erau fórte atenti asupra calitatiloru in care-i intreceau alte popóre, apoi mai antaiu i imitau si i intreceau. Astu-felu, ei nu fura de catu o singura data suprinsi si de

¹⁾ Histoire romaine.

²⁾ Considerations sur les causes de la grandeur de Romains et de leur décadence.

ascuțitele sabie ale galiloru, si de elefantii lui Pirhu. Ei indeplinira slabitiunea cavaleriei loru, scotiendu antain frenele cailoru spre a nu-i poté stapini; in urma amestecandu pintre renduri veliti, — carii erau teneri usioru armati si cei mai ageri din tóte legiunile, cari la celu mai micu semnu sariau pe cóm'a calului, se bateau cu o furia nestemperata pe diosu si calari.

Romanii nu se rusinau d'a luá de la alte popóra ce erá mai bunu. Ast-felu luara sabi'a spaniola, indata ce au cunoscut' o sciinti'a pilotiloru indata ce au aflat'o si alte maiestrie care-i ajutau intru a face din resbelu o meditatieune, din pace unu exercitiu; preparandu lupt'a cu o prudintia neimitabile inca, conducand'o cu o cerbicositate ingrozitória.¹⁾

Tardiu, fórte tardiu, vedemu infintiandu-se in Rom'a scóle pentru sciintie straine, artile resbelului. Despre chipulu in care erau organizate aceste scóle, despre obiectele ce se predau, cu greu ne-amu poté face o idee sigura; in unele isvóre gasimu numindu-le gimnasia, scóle pentru scrisória si aritmetica. Dar' in totu casulu aceste scóle se deschisera numai dupa ce Greci'a cadiu suptu puterea romana; numai dupa ce stapanitorii lumii venira in contactu cu densii; numai dupa ce Grecii venira la Roma in mare numeru.

I. M.

(„Romanulu“).

Antropologia generala.

Nu este nici unu studiu mai demnu de atentiunea si participarea nóstra, decatu studiulu genului nostru omenescu. Precumu omulu ocupa locul celu mai inaltu intre tóte fapturile, astu-felu si sciinti'a ce tractéza despre elu trebuie se ocupe gradulu celu d' antaiu intre tóte ramurile sciintii naturale. Acestu adeveru lu-recunoscem astadi toti; o multime de invetiati sacrificia tempu si poteri acestui studiu alu omului, si masim'a socratica: „cunósce-te pre tine insu-ti,“ pe díce merge se generaliséza totu mai tare.

Suntu mai siese mii de ani, decandu omulu contempléza, scrutéza pe asemenele seu si lucra neincetatu pe campulu sciintii, despre care tractéza acésta tema a nóstra; dar' pe lunga tóta lungimea acésti'a de tempu, antropologi'a séu sciinti'a despre omu intre tóte sciintiele a progresatu mai pucinu, si este cea mai pucinu fun-

data, statorita si segura. Cete de invetiati au pasit., inainte, fiacare inarmatu cu cate-o sistema, cá se-si re-lupte síesi meritulu si coron'a antropologiei. Acésta lupta duréza si adi, si nu potemu prevedé in care parte se va incliná invingerea.

Cea d' antaiu intrebare, care trebuie s'o rezolvezi candu e vorb'a de antropologia séu de studiulu omului este acésti'a: Ce locu trebuie se dai omului in senulu celu mare alu animaleloru. Aristotele considera pe omu d' o fiintia atatu de sublima peste animale, catu socóte d'unu sacrilegiu a mestecá acésta faptura sublima cu animalele. Din contra Linné petrunsu mai pucinu de demnitatea si perfectitatea omenésca, lu-pune pe omu fora sfiéla la locul d'antaiu alaturea cu manutiile si cu lilieci. Acestu naturalistu mare díce: „noi n'amu aflatu inca nici unu semnu securu intru tóte, dupa care amu poté se despartimu pre omu de mamuitie.“

Ce? Fiinti'a care-a mesuratu pamentulu si spatiile cerului, care-a decompusu radi'a luminei in partile sale, care-a inventatu limbile, care-a redicatu tóte cetatile si palatiile cele grandióse, care-a insuflatu spiritu in trunchii cei reci de marmoru; fiinti'a, care-a imblanditu aburulu, si l'a facutu se sierbéscá si se se plece voiei sale; fiinti'a care medita, prevede in venitoru, care e dotata cu ratiune, — acésta fiinti'a se se destinga de mamuitie numai prin unu gradu mai inaltu de intielegintia? Candu ai scrisu tu aceste síruri nemoritorule Linné, te-a vetematu aduncu vr'unulu din asemenii tei, si d'aceea ti-ai isbenditu asiá de tare asupra lui!

In secululu trecutulu s'au apucatu doi invetiati francesi Daubentonu si Vicq = d' Azyr, se infranga pe Linné si se revindice demnitatea genului omenescu. Ei au potutu demustrá usioru, ca desí omulu prin organizatiunea sa se apropia de mamuitia, totusi prin insusirile lui morale se departa fórte tare de ea, si ca pe lunga tóta asemenarea evidenta totusi esista intre omu si mamuitia o mare deosebire.

In tempulu mai recentu renumitul Cuvier érase s'a apucatu de obieptulu acésti'a, si a cugetatu de necesara o alta clasificatiune. Elu imparte clasea prima lui Linné in trei ordine speciale: bimana séu cu dóue mani, care cuprinde in sine tóte rasele de ómeni; in ordinea patru-mana séu cu patru mani, care cuprinde in sine tóte souirile de mamuitie, si in urma in ordinea chiroptera (cu mani aripate) séu a lilieciloru.

Noi scimu ca omulu se inaltia peste animale prin intielegintia, dar' adeseori se de dioseresce sub ele prin vitii si pecate; scimu si aceea ca atatu in tempulu

¹⁾ Montesquien, Grand. et decad, des romains, chap II. Vedi númerozele autoritáti citate de autorulu spiritului legiloru.

vechii catu si in celu nou elu a devenitu uneori mai selbatecu si mai crudu decatu tigrulu si hien'a, care elu le venéza; dar' óre chiar' aceste escese nu suntu ele unu nou documentu despre sublim'a lui pusetiune, si nu demustra ele óre o libertate in lucrarile sale, tóte o potere a voiei si a reflexiunii, de care animalulu nu e capace? Abusulu facultatiloru sale póte se devina sorgintea crimeloru celoru mai infiorátore, precumu de alta parte drépt'a folosire a loru, sorgintea vertutiloru celoru mai sublime.

Se vedemu acumu, care suntu, dupa Cuvier, proprietatile caracteristice a'rasei omenesci:

Statur'a drépta si in susu; corpulu portatu de medularele de din diosu, care se desvólta dupa proportiunea greutatii ce au se pórté; petióre cu 5 degete, ce nu suntu intogmite spre-a poté prinde cu ele, si ce calca cu tóta talp'a;

Estremitatile d'asupra libere, proviedute cu chiotori; ce se termina in mani perfecte, va se dica, in organe ce suntu intogmite spre-a pipai si prinde, cu unu police (degetu mare) care cu cele lalte degete póte stá facia;

Capu asediatu pre spinare; gavalia (lat. calva s. calvaria) boltita, desvóltata in proportiune cu faci'a, falc'a inferióra scurta;

Dinti 32 la numeru, ascemenea de lungi si contermini;

Emisferele creeriloru fórte esíte séu bulbucate;

Crescere incetu, copilaria lunga, maturitate tardia;

Piele góla si neteda; fora arme naturale nice spre atacare nice spre aperare;

Dóue cicie la pieptu mai multu séu mai pucinu rotunde;

Unghii boltite, dinainte rotunde, nu sgariatóre.

Singuru omulu dintre tóte fapturile are unu mersu liberu, dereptu, nesilitu, naturalu; cuprinsulu si pusetiunea gavaliei, constructiunea spinarii, desvóltarea óseloru si a muschiloru din ligianu si din estremitatile inferióre nice nu aru permite omului alta statura. Deórece medularele inferióre suntu exclusivu destinate spre mersu, urméza de sine cá cele superióre se fia cu totulu libere. La simpansu si orang tóte patru estremitatile suntu organe atatu pentru a se misícá catu si pentru a prinde. Simpansulu póte se-si schimbe loculu si candu sta in susu pe pitióre; dar' elu mai multu se tarae decatu merge, si pe totu minutulu trebue se se razime pe pitiórele de inainte. Manule la mamuitie suntu astu-felu intogmite catu potu prinde usioru cu ele ori ce obiepte, dar' le lipsesce totusi semnulu caracteristicu a maniloru perfecte, adeca, degetulu celu mare

nu pote stá facia cu cealalte degete; o alta deosebire nu mai pucinu insemnata este aceea, ca la mamuitie petiórele din dereptu togma asiá de bine suntu intogmite spre a prinde cá si cele dinainte, pe candu la noi petiórele suntu intogmite singuru numai spre mersu. Omulu are grunazi mai slabi decatu patrupelele, dar' elu are unu pieptu mai latu; numai omulu si mamuitia are chiotori.

Noi trecemu la o alta intrebare, la o intrebare vaga, grava, póte abia resolvabila, la care incercarile si incordarile toturoru invetiatariloru au remasu desierte: acésta este intrebarea soiuriloru si a raselor. Óre genelu omenescu se trage dela unu singuru omu, cumu dice sant'a scriptura, séu dela doi séu dela mai multi de colori diverse? Candu noi ucidemu pe vecinii nostri spre desfetarea regiloru nostri, séu spre multimirea egoismului nostru, ucidemu noi óre pe fratii nostri séu pre urmatorii unui altu protoparinte diversu d' alu nostru? Filosofii si naturalistii au mediatu, si-au spartu capulu multu cu acésta intrebare, si ce-a fostu rezultatulu adunciloru sale scrutatiunii? Nimicu alt'a decatu cá si de alta data numai sisteme. Déca aceste sisteme aru consuná un'a cu alt'a noi le-amu dá ceva crediementu, dara ele tóte-si contra-dícu si se nimicescu un'a pe alt'a. Departe se fia, se cugete cineva ca dóra noi amu vré se le critisamu, cu atatu mai pucina se le insíramu pe tóte aici. Dintre tóte vomu impartesí numai un'a, sistem'a lui Martinu, care este cea mai nóua si, dupa noi, cea mai perfecta.

Blumenbach luá numai unu soiú de ómeni si apo; acest'a lu-imparti in cinci varietati séu rase principale: caucasica, mongolica, etiopica, malaica si americana. Varietatea caucasica, dupa elu, crá ras'a primitiva a toturoru celor'a lalte. Cuvier, care in tóte scrierile sale se pare ca n'a avutu alt'a de scopu de catu numai se adevéscá si se intaréscá datele biblice, elu inca iá numai unu soiú care, in consunantia cu traditiunile ebre, lu-imparte in trei rase: caucasica, mongolica, si etiopica. Tóte sistemele acestor'a si a' altoru predecesori suntu cuprinse, desvóltate si perfectiunate in sistem'a lui Martinu. Acestu invetiataru imparte genulu omenescu in cinci rase, care apoi éra si impartu in diverse familii si subimpartieminte. Tabel'a ce-a desvóltat'o si-a insocit'o elu cu tóte semnele proprie caracteristice fiacarei rase, este fórte interesanta si instructiva. Tabel'a e acést'a:

I. Ras'a iapetica. Capu ovalu, frunte libera deschisa, nasu esítu séu prominentu, falcile

mai multu séu mai pucinu esite; orechi mici si lipite séu turtite; dintii dereptu insusu; falcile de marime mediocra, barb'a bine formata; perulu lungu, netedu si finu, cate odata cretiu dar' nici odata lanosu; barb'a mare, colórea pielii schimbatóre.

Acésta rasa se imparte in urmatórele nóue familii:

- a) Famili'a celtica, de care se tienu locuitorii vechi a' Galiei, o parte a Germaniei, Italiei, Spaniei, si póte si a Greciei o parte;
- b) Famili'a pelasgica, care cósta din greci si coloniile grecesci;
- c) Famili'a teutonica, care cuprinde Gotii, Vandalii, Alemanii, Francii, Germanii si Anglii;
- d) Slavica cu Rusii, Polonii, Bohemii, Ilirii etc.;
- e) Tartarica cu Scitii cei vechi, Partii, Tartarii, Uusbecii etc.;
- f) Famili'a caucasica, ce cósta din Georgieni, Circasieni, Mingrelieni;
- g) Famili'a semitica, cu Arabii, Ebreii, Caldeii, Fenicienii etc.;
- h) Famili'a sanscrita, de care se tienu diversele popóra ale Indiei, si
- i) Famili'a mizraimica, cu Egiptenii vechi, Etiopii, Abisinii, Guanchii etc.

Cele d' antaiu patru familii din aceste, cumu vedemu, costau din Europeni, cele patru urmatóre din Asiati, cea din urma din Africani.

II. Ras'a neptunica. Cu capu rotundu, adese ori de laturi turtitu si cu falci esite; ochii stau mai de parte d'o latta, de catu la ras'a iapetica, si anghiulu esternu alu ochiului (celu de catra temple) stá ceva mai insusu. Iridea e négra; gur'a mediocra; busele esite; perulu lungu, netedu, negru; barb'a mica si tiepósá; medularele bine formate; talpile anguste; colórea pielii intunecata séu galbia-bruneta.

Ras'a cósta din aceste dóue familii:

- a) Malai, de cari se tienu indigenii peninsulei Malacca, Ovas din Madagascaru, si
- b) Polinesii, ce costau din indigenii Selandiei nóue, insulelor Sandwichs, insulelor societatii etc.; póte totu d' acestia se tienu Emigrantii, fundati de imperulu peruanu si mesicanu.

III. Ras'a mongolica. Cu capu grosu si naltu; facia lata si plana, ósele dela ochi prominente; ochii oblicuii séu chiorusi si ingusti; pleópele spendiurátóre; sprencenele arcuate; nasulu turtitu cu nari largi; falcile fora barba; orechiele mari si distante; gur'a

mare; dintii derepti; colórea pielii inchisa négra-galbena.

Acésta rasa se imparte in dóue familii:

- a) mongolica, care cuprinde Mongolii, Mandsehu, Calmucii, Chinesii, Coreii, Iapanesii, Tibetanii, Peguanii, Siamii etc.;
- b) hiperboreica, cu Ostjecii, Tungusii, Samojedii, Lapii, Eschimosii etc.

IV. Ras'a prognatica. Ea are falci esite si dintii taiatori suntu oblicui; fruntea angusta; capulu de laturi turtitu; umerii obrazului prominenti; busele gróse, nasulu grosu si tempitu; narile mari; perulu lanosu si incalcitu, cate-odata cretiu, ér' cate-o data tieposu si lungu; barb'a rara si tiepósá; colórea négra-íinchisa séu galbena-intunecata;

Acésta rasa se imparte in patru familii:

- a) Negrii africani, de cari se tienu Cafii si toti Negrii din Afric'a;
- b) Hotentotii cu Namacuanii, Coranii, Gonacuanii si cu Bosjesmanii;
- c) Papus, de acésta familia se tienu Negrii cu perulu lanosu din Guinea-nóua, din tiér'a Van-Dieméns si Papus din Madagascaru;
- d) Alfturii, de aicea se tienu Negrii cu perulu netedu seu cretiu din Guinea-nóua, din mai multe insule ale archipelagului indicu, din Holandi'a-nóua si Vircebirii din Madagascaru.

V. Ras'a occidentala. Cu frunte turtita; crescetulu capului pucinu redicatu; ósele dela ochi fórte prominente; apertur'a ochiului lineara, de comunu oblicua; nasulu pucinu esitu séu prominentu, cate-o data turtitu; gur'a mare; dintii cam oblicui; perulu lungu, tare tieposu, negru; barb'a subtire; colórea schimbatóre bruneta, galbina séu aramia.

Acésta rasa cuprinde trei familii:

- a) Columbica, cu indingenii Americii septentrionale, Mecsico, Florida, Yucatanu si Columbia;
- b) americana meridiunala, ce cósta din indigenii depe malurile riului amazóneloru, si dela funtile Orinocului, din cei din Brasili'a, Paraguay si din intenulu Chilei etc., si
- c) Patagonii, care cuprindu indengenii din Patagonia

La Europeni capulu contine a siés'a séu a sieptea parte din intréga lungimea individului. La Calmuci capulu stá catra intréga marimea corpului ca 1 la 5 $\frac{1}{2}$, si la Eschimosi si Samoiedi numai cá 1 la 5.

Aparinti'a mai considerabila in respectulu colórei locuitoriloru pamentului este aceea, ca zonele fierbinti suntu locuite

numai de popóra negre séu bruneta-intunecate, cu catu te departi mai tare de ecuatoru, cu atata vedi colóre mai deschisa in diverse nuantie, dar' totusi din colo de tropici e inca fórté bruneta, si alba de totu o afli numai in zonele stemperate. La marginele acestoru zone afla omulu colóreá cea mai alba; acolo sub acele zone, unde nu cresce nici o flóre, inflorescu pe faciele ómeniloru colorile lilieloru si a roseloru.

Locuitorii cei din fundulu septemtrionului séu médie-noptii Europei suntu ómenii cei mai mici, cari i cunóscemu noi; cei din fundulu m. d. din America suntu cei mai mari. Lapii din partea septentrionala si Patagonii din partea mediunala forméza granitiele estreme a' genului omenescu.

(Vá urmá.)

Sciri scolastice.

Sibiu 8. Octobre. La academi'a d'aici se incepura colegiele in 6 a. c. Teneri romani suntu mai multi si cá in anulu trecutu, pan' acumu inse nu scimupriatu numerulu.

Deva 15. Augustu 1862. Starea scóleloru in comitatulu Hunedórei e deplorabila. Nici edificii de scóle, nici invetiatori, nici lefi; apoi ce e mai tristu, la cea mai mare parte nici voia, nici energia si in urma nici intielegere. Dar' lucéferulu sperarii totu mai tare ne lumina, si, credu, au peste multu tempu vomu scóte si acésta cestiune vitala la vreunu capetuniu. Si éta de ce credu: dlu jude supremu din Deva Georgiu Filipu convóca cu datulu din 4. Augustu intiehginti'a camitatului pe ¹⁹/₇. Augustu la Deva la „o conferintia in caus'a scolara“ Despre afacerile acestei conferintie cumu si despre altele mai pe largu voiu scrie cu alta ocaziune.

Abrudu ²³/₁₁. Septembre 1862.

Inchiiarea nóuei incercari pentru infintierea gimnasiului romanu intre muntii apuseni.

Domnulu F. P. apromisese in »Amiculu Scólei« Nrii 11 si 12 a. c. ca va impartesi tóte, cate se voru lucrá cu nóu'a incercare pentru infintierea gimnasiului romana intre muntii apuseni, insc impregiarile miimpusera mie, subscrisului, implinirea acelei apromisiuni. Asiá dara éta cele ce s'au lucratu in obieptulu acest'a d'atunci incóce; cari totu odata, credu, voru

aruncá ceva lumina si preste infruntarea esita in Nr. 15, a prelaudatei fóie.

Din cele scrise in Nrii. 7, 11 si 12, ai »Amiculu Scólei« se scie, ca precum adunarea generala din ²⁶/₁₄. Ianuariu, asiá si comisiunea infintiantului gimnasiului romanu intre munti, la ¹⁷/₅. Februaru a. c. a asiediatiu (in Nru. 7) „Eruarea fondului de pana acumu, a vedé, cá se se asecurize acestu fondu, si cá se fructifice, mai incolo staruirea, cá se concurga tóte comunitatile, care inca nu aru fi concursu pana acum;“— si (in Nr. 12.) „Comisiunea se determiná pe langa esecutarea celoru preordinate de catra adunarea generala, ca adeca membrii ei, dupa esmisiune, se ésa prin comune, si se véda despre ofertele, cari acele le aru fi promitiendu pentru ridicarea gimnasiului, referindu despre rezultatele ce voru avé la presedentele.“ —

In intielesulu acestor'a esmisiunea séu esmisiunile membriloru prin comune se fecera numai de catu, séu inca in aceeași luna, dara referatele intardiara preste mai multe lune; numai unulu dintre confrati, carele inainte de adunarea din 26. Ianuariu, adeca la 1. Decembre 1861, scrisese „grabescu a ve respunde, ca convinsu de necesitatea acestui obieptu (institutu pentru cultur'a poporului romanu) atatu de momentosu, suntu prea determinatu a conlucrá din tóte poterile spre infintierea-i“, acum se vediu, póte, astrensu, a rescrie in 13. Martiu: „de óra ce in obieptulu acestu momentosu, eu amu facutu aretare, si totu de-o-data intrebare la maritulu scaunu archierescu, de unde pana astadi inca nu amu primitu nici o inviatiune, pana candu aceea mi se vá impartesi, nu me potu lasá la punerea in lucrare a predíseloru concluse, ci indata la primirea inviatiunei mai inalte, nu voiu lipsi cu tóta caldur'a in sensulu a eleia a lucrá, spre realisarea recercatelor din partea domnii tale.“ Acestu respunsu, de si negativu, me multiumi mai multu de catu torturatóri'a tacere acelor'a lalti esmisi. Totusi in Iuniu, adeca lun'a a cincea, dela esmisiune, dedui a mai resuffá, pentru ca, dupa unu ursoriu, mi-sosi dela Rosia raportulu, ca „dela poporulu ambeloru beserice (romanesci) dupa promisiunile facute se póte pe totu anulu calculá celu mai pucinu la 240 fi. v. a. (ajutoriulu pentru gimnasiulu proieptatu se se redice in Abrudu). — Dupa acest'a urmá si alu treile din ⁴/₅. Iuniu dela parochulu din B. „Comca caus'a intardiarei de a aretá ceva resultatu despre dechiararea si ofertele comunelor in privintia infintiarei gimnasiului romanu

intre munti, a fostu mai cu séma, ca frat'ia sa D. N. din Sohodolu impiedecatu de administratorulu protopopescu F. P. nu a indresnitu a luá parte la escursiunea prin comunele incredentiate, si asiá impreuna cu d. notariu D. D. in 10. Iuniu n. amu esitu in comunele Sohodolu, Ponorolu si Vidra de diosu^a s.c.l. Alte raporturi nu mai voira a sosi. — Deci dara presiedentele conchiamá comisiunea pe 8. Iuliu, d'oparte, cá se rescie din rostulu membriloru starea lucrului, d'alt'a cá se se cointieléga, dupa cum se voru aflá impregiurarile, despre facendele sale; inse nu-si ajunse scopulu, pentru ca din 38 membri a comisiunei se infacisiara numai 12 insi, adeca cati nu erá indreptatiti a lucrá si a face concluse in numele comisiunei. Dreptu acea se conchiamá comisiunea de nou pe $17/3$. Iuliu, candu éra numai atati, a adeca 12 insi concusera. Acestia totusi poftira a descoperi voi'a si a incunoscientiá despre ofertele unoru comune, din care descoperiri esi la lumina, ca acele (comune) nu-si retragu sucursulu seu dela gimnasiulu infientandu, si ca ele mai dorescu se se redice in Abrudu; totu asiá fecera oferte de mai multe sute fiorini si unii particulari, éra altii oferira contribuii anuarie destulu de multie-mitórie. Din acésta conferentia resultá si parerea acea: ca presidiulu se faca aretare despre obieptulu pertrapatatu la Adunarea generale a Asociatiunei din 28. Iuliu a. c. in Brasiovu, cerendu-i mai vertosu ajutortulu moralu, séu incuviintiarea intreprinderi poporului munténu. Resolutiune la acea aretare pana in diu'a raportului acestuia nu venise.*)

Intr'acea functiunea subscrisului, cá presiedente in desu amintit'a causa a gimnasiului romanu intre munti, se upropia de capetulu seu avendu elu a se mutá din senulu muntiloru; dreptu acea, cá se-si póta face raportulu despre tóte cele intreprinse, si pentru transpunerea actelorú tienute de obieptulu pertreptatu, conchiamá comisiunea pe 23 septembrie a. c. dara se adunara mai pucini si cá d'alte ori**); si in aintea

*) De caus'a d-vóstra noi n'amu intielesu nimica la Brasiovu. Scimu inse bine ca éra se se iee la consultare actele Do-boeniloru pentru infientarea de scóle, dar' de sér'a pana demanét'i'a s'a nimicitu, nu scimu cumu, totu planulu. Mangaiative dara ca n'ati patit'o numai d-vóstra! R.

***) Acest'a inca ne intaresce incredint'ia ca la noi pe lunga alte rele, mai este unu reu mare si nepasarea, lips'a de energia, regularitate si punctualitate. E mare si neiertatu pecatulu acelor'a pe cari lumea-i onoréza cu incredere si ei apoi o resplatescu cu nepasare, — ei merita despretiu. R.

acestoru pe langa specificatiune se transpusera pre amintitele acte dlui secretariu a comisiunei Dionisiu Tobias. — Si prin acést'a subscrisulu si-a depusu functiunea de presiedente, si crede ca de o cam dat'a ar' fi inchiiata si acésta incercare pentru infientarea gimnasiului romanu intre muntii apuseni.*)

Acésta e sempla enararea acelorú intemplete. Comentariulu lasu se-lu faca altii; subscrisulu va fi multimitu daca cei, cari se voru mai apucá de acestu lucru, si crede ca de acestia nu lipsescu, din smintelele lui voru invetiá a cunósce ómenii, si asiá a nemeri o cale mai sigura catra scópu, — se fia !!!

Mihali.

Pesta. Din contributiunea de unu milione fiorini ce se impusese judeiloru in 1849, s'a facutu unu „fнду provincialu pentru scólele judeiloru“ din acarui interese pan' acumu s'au scosu numai o parte fórté neinsemnata, asiá catu numai interesele de pan' acumu se sue la 47,000. Cancelari'a aulica pentru Ungaria a insarcinatu gubernulu din Buda se aiba grige de administrarea acestui fondu.

Din strainatate. Frecuentarea scólei in Francia.

In Francia, care inca stá cam reu inprivinti'a scóleloru populare, din 5,390,000 copii de scóle, 1,940,000 nu ambla de locu la scóla; diumetate din cei alati 3,450,000, frecuentéza scól'a numai in tempu de patru luni pe anu. Boyetot, advocatu in Parisu, misicatu d'acésta impregiurare trista in siedinti'a Genatulu; din 4. Iuniu d'estu tempu, propuse cá frecuentarea scólei se fia oblegata d'acumu inainte, senatulu inse n'avoitu se-lu asculte, ci-a disu se tréca la ordinea dilei.

— *Anglia.* Congresulu intre-nationalu constituitu spre scopuri filantropice cu finea lui Iuniu d'estu tempu si-terminá lucrarile. Ce s' atinge de creșcerea copiiloru neglesi de parintii lorú si-dedera intr' acolo parerea, ca statulu se se recunósca dreptulu, d'a luá copii dela atari parinti si se-i crésca pe spesele sale in modu cuvenitu. Copilulu se se crésca in acea relegiune de care s'a tienutu in ainte d'a esi din cas'a parentiéscá. Mesurile silnice d'a cercetá scól'a se dechiarara de superflue, pentru ca statulu va misicá tóte cá se redice scoli bune, si se se aduca in ostare mai buna scólele populari, cari precumu se scie stau reu

*) Vomu vedé d'aici inainte energi'a celorú alati; si credem ca nu se voru lasá de rusíne in ochii romanimii. R.

de minune si in Angli'a. Principiele la cari se unira in urma suntu aceste: dreptulu parintelui d'a-si educá si invetiá copii jace in preceptele religiunei, moralei si a societatii civile, — tatalu nu póte abdíce d'acestu dreptu, fora d'a calcá cele mai sante detorii; dar' elu póte s'aléga care va vrè din diversele midilóce ce suntu indemana pe terenulu instructiunii si educatiunii. Detori'a statului e se deschida căli pe care poporul se se póta educá si cultivá catu mai pe usioru si cu inlesnire, se redice scoli in care poporul lipsitu se póta invetiá gratis, se escrie premii, se fundeze seminarii pentru invetiatori s. a.

Varietati.

Resboiulu albinelor. Ezra Dipple, unu cetatianu din Locneant in Ohio, care s'a ocupatu multu cu cultur'a albinelor, impartasiesce urmatórele detaiuri despre unu resboiu inversiunatu ce l'a oserbatu elu intre albine. Elu avea 70 de roi, cari erá asiediati in giurulu casei. In o di se pomene cu cas'a plina de albine, asiá catu trebuira se ésa toti din casa. Dipple luá o masca pe obrazu cá se nu-lu póta musicá si se puse se oserbeze ce e caus'a, si in urma vediú ca ele se batu formalu. Caus'a bataii se pareá a fi aceea, ca albinele din partea de médiadi se indulcise in florile din campi'a in care se asiediase si albinele cele de catra apusu; din acést'a se escá apoi o lupta inversiunata cá si intre ómeni. Sér'a la 6 óre se linistira, si albinele inimice se retrasera ostenite in cosnitie. A-tatea albine se omorise in acésta lupta catu stá cá nesipulu pe diosu.

Albinele dupa ce se bagara in cosnitia, pusera in data pazi la gura, cá se oserbeze partea inimica. Doi roi pierise de totu in lupt'a ast'a. Lupt'a a remasu nedecisa pentruca le-a cupriasu nóptea. Dipple cá se inpedece se nu se mai bata si in ceea lalta di, a astupatu tóte urdinisiurile dela cosnitie. Elu a speratu ca pe acésta cale le va impacá, si nu s'a insielatu.

Astufelu naréza „curirulu“ staturiloru unite.

Folosirea chartiei in Iapanu. E lucru de miratu in cate moduri sciú Iapanesii se folosésca charti'a. Asiá dice redactorulu dela „Blakwood-Magazin.“ Fabricantii nosti trebuie se mérga la Yeddo, cá se in-

vetie, ceea ce scie se face acestu poporu industriasiu si dotatu cu gustu, din chartia. Am vediutu lucrandu la o materia care n'o poteam deosebí de marocuinu séu de pielea de porcu, asiá de tare semená. Cu ajutorulu vernicelui, prin compusetiuni si picturi maestre facu ei totu felulu de cofere, pungi de tabacu, scatule de sugari, siele, dude séu tieve pentru telescopu, scatule pentru microscopu, s. a. Facu din chartia vestimente prin cari nu strabate ap'a de locu si suntu togma asiá de aplicabile cási cele de macintoty. Iapanesii nu au mahrami, servete de bumbacu séu de inu, ci ei tóte aceste le suplinescu cu chartia. Paretii despartitori la fórté multe chilio suntu de chartia. Ferestrele suntu d' unu felu de chartia fórté fina si stravediá. Negutiatorii candu vreu se lege vr'unu pacu, iau numai cate-o stramatura de chartia d'acést'a si léga cási cu atia, atatu e de tare.

Prunculu si betranulu.

Frumosu curatu e prunculu, cerescule parinte!
Din manule-ti candu pica si de curindu nascutu!

Pe chipulu lui se vede, pe fruntea lui se sente
O santa urma íca din blandulu teu sarutu.

Alu seu angeru custode nu vede vre o pata
In noulu curatu sufletu: totu e stralucitoru!

D'oróre, la ochi man'a nu-si pune vre o data.
Nici arip'a-si destinde se-si íá machnitulu sboru.

Nu fierbe vr'o velvóre in anem'a-i plapanda;
Vr'unu sierpe-ascunsu nu-si vérsa acolo-alu seu veninu
Sféla totu e, dómne! si anem'a-i cea blanda
Facut'o-ai vasu de auru unni profumu divinu.

Ci omu se face prunculu si vitiulu apare.
Adórme alu seu angeru séu sbóra 'nspaimentatu
Si vasulu celu de auru uitatu in delasare;
De drosídiu plinu de fiere pe dinafor'a datu!

Pe urma 'mbetranesce, si patim'a-i se stinge;
Curatu redica man'a spre-a binecuventá.

Copilulu si betranulu de orice lucru plange,
Si unulu spre a cere si altulu spre-a lasá.

Imi placu bucelele blonde, albit'a frunte-mi place
Frumósele lor verste suntu demne de iubitu.

In aste dóue margini mai afla omulu pace.
Unulu e curatu inca si altulu curatítu.

E dulce 'n aste díle de crime, de licentia
(Candu reulu e domnu aspru candu gememu de multu doru)

Unu pruncu frumosu, se credemu la bland'a inocentia
Si-unu vechiu cu fruntea alba, s'avemu de conductoru.

(Imitatiune).

I. Eliade.